

BÜYÜK VATAN SAVAŞININ GÖLGESİNDE RUS EDEBİYATINA BAKIŞ

Badegül CAN¹

ÖZET

Büyük Vatan Savaşı Rus halkının geçirdiği en zor süreçlerden biridir. Rus halkı Nazi-Almanlarına ve Faşizm'e karşı verdikleri bu savaşı yalnızca siperlerde değil, ruhlarının derinliklerinde yaşamışlardır. Yıkıntısı hala hafızalarda yer tutan bu süreç, pek çok edebi yapıtın başlıca konusu olmuştur. Edebiyat halkın duygularını harekete geçirme, yaşanan zulmü tüm gerçekliği ile yansıtmaya görevini üstlenmiştir. Dönem edebiyatı, savaşı bizzat yaşamış cephe yazar ve şairlerinin deneyimleriyle ve realist unsurlarla zenginleşmiştir.

Bu çalışmada özgürlükleri için çarpışan insanların yoğun ve dramatik deneyimlerini ortaya koyan Büyük Vatan Savaşı dönemi Rus Edebiyatı genel hatlarıyla değerlendirilmeye çalışılacak, savaşın insanlarda bıraktığı izler edebi metinler üzerinden sürülecektir.

Anahtar Sözcükler: Rus Edebiyatı, Büyük Vatan Savaşı, Cephe yazarları, Savaşın yansımaları

OVERVIEW TO RUSSIAN LITERATURE IN THE LIGHT OF THE GREAT PATRIOTIC WAR

ABSTRACT

The Great Patriotic War is one of the most terrible experiences the people spent. This war that Russian people gave against Fascism and The Nazi-German, not only the trenches, but also lived in the depths of their souls. This process, which is its ruins still in our memories, has been the main subject of many literary works. Literature assumes the role of mobilizing the feelings of the people and projection with all the reality what happened. Literature of the period enriched with experiences of front-writers and poets who personally experienced the war and with realist elements.

In this study, Russian Literature of period of the Great Patriotic war, which is reveal intense and dramatic experiments of people fighting for their freedom, studied to evaluate in general terms and tracks left by the war in humans will be put through by literary texts.

Key Words: Russian Literature, The Great Patriotic War, The authors of the front, Reflections of the war

....Şan şöhret kazanmak değil amaç bu ölüm kalım savaşında,
Yaşamak yalnızca yaşamak dünyada.
A.Tvardovskiy

İnsanın özü geçirdiği kısa günlerin büyük deneyimlerinde ortaya çıkar. Büyük Vatan Savaşı da (Velikaya Oteçestvennaya voyna, 1941-1945) Rus halkı için bu deneyimlerden biridir. Rusların Nazi-Almanlarına ve Faşizm'e karşı verdikleri bu savaş ve yıkıntısı hala hafızalarda yer tutmaktadır. Savaş dönemi dünya ülkelerinin bugünkü ekonomik, politik, sosyal, hatta kültürel durumlarını da şekillendiren bir süreç olmuştur. Sonuçlarının ağırlığından olsa gerek savaş, kitapların, filmlerin başlıca konusu haline gelmiştir. İnsan doğasının en yıkıcı yönü olarak değerlendirilen savaş, her zaman yalnız yıkıcı sonuçlar doğurmaz; toplumlara yıkımla beraber yeni bir oluşum getirir ve

¹Araş. Gör. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, canbadegul@gmail.com

yeni umutlar insanlığa göz kırpar. Bir Alman atasözü “Bütün uygarlıkların anası savaştır” der.

Yalnızca yeni silahları, yeni teknolojileri, buluşları ve icatları doğurması anlamında değil yeni felsefeler, yeni sanatlar ve edebi akımlar ortaya çıkarması anlamında da savaş, uygarlıkların anasıdır. Avrupa’da I.Dünya savaşı sırasında ve savaşı izleyen yıllarda Dadaizm’in, II. Dünya Savaşı sırasında da Egzistansiyalizm’in ortaya çıkıp yaygınlaştığı görülür (Çılgın 2003:7).

Rusların bu büyük deneyimine göz attığımızda: 22 Haziran 1941 tarihinde Alman ordusu tarafından Sovyet Rusya’ya savaş açılır. Ortada 1939 yılında imzalanan bir saldırmazlık ve tarafsızlık anlaşması biçiminde kâğıda dökülen Nazi-Sovyet Paktı vardır. Saldırı gizli tutulduğu için Kızıl Ordu hazırlıksız yakalanır. Nitekim Alman taarruzu da, Ruslara savunma hattı kurma fırsatı vermeden mağlup etme stratejisine dayanır. Rus topraklarında savaş patlak verdiğinde, Stalin’in temizlik hareketlerinden ve Finlandiya ile girilen yüksek maliyetli bir savaştan sonra Kızıl Ordu, ciddi bir direniş gösterecek güç ve donanımdan yoksundur. Böylelikle Almanlar rahatça ilerleyebilirler. Ancak Rusya’ya müttefiklerinin yardımlarının ulaşmasıyla birlikte Ruslar Almanlar karşısında üstünlük kazanırlar. Hitler, Stalingrad’ı düşürme arzusundadır. Ama “Stalingrad Muharebesi” de Rusların lehinde sonuç verir. 1943 yılında Rusya üzerindeki Alman tehdidi püskürtülmüş durumdadır. Savaş sonrası yapılacakları konuşmak için artık müttefikler arası konferanslar başlamıştır. Son olarak Müttefiklerin Berlin’e girmesiyle Hitler intihar eder ve savaş sona erer. Bu zorlu mücadele Sovyet halkının vatansever ruhunun harekete geçirilmesiyle halkın lehinde sonuç vermiştir. Almanlar 1941 yılında Sovyet sınırını geçerken, radyolarda anavatan için “vatansever bir savaşın” başladığı duyurulur ve ordu gazetesinin manşetleri “Kutsal savaş” sözleriyle doludur. Stalin başta Alman saldırısını beklemediği için sinir bunalımları geçirir; bunun bir kışkırtma olduğunu düşünür. Kısa zamanda içine düştüğü bu yanılısamadan uyanan Stalin, Sovyet halkına şu sözlerle hitap eder: “*Kardeşlerim, vatandaşlarım*” (İgoşeva, 2009: 4). Bu hitap, savaştan önce Stalin’e karşı mücadele eden halk için alışılmışın dışındadır. Halkta birlik ve beraberliği uyandırmak adına yapılması gereken bir dizi önlem söz konusudur. Bu doğrultuda Stalin, öncelikli olarak bu savaşa İkinci Dünya Savaşı yerine “Büyük Vatan Savaşı” adını verir. Bununla 1812 yılında Rusya’nın Napolyon’a karşı verdiği direnişi çağrıştırmak amacındadır. Yine bu önlemler doğrultusunda savaşın başlamasına doğru Sovyet halkının ortak tutumunu ifade eden bir şarkı oluşturulur:

Uyan, büyük ülke,
Ölümüne mücadeleye uyan
Karanlık faşist bir güçle,
Bir lanet orduyla!
Bırak asil öfkeyi
Bir dalga gibi kaynasın,
Halk savaşı geliyor,
Kutsal savaş!” (İgoşeva, 2009: 6).

Bu şarkının sözleri Vasiliy Lebedev-Kumaç, müziği ise A.Aleksandrov’a aittir. 22- 23 Haziran gecesinde çok kısa bir süreçte yazılan sözler, 24 Haziran’da artık gazetelerde yayınlanır. “*Şarkı zorlu ve destansı zamanların kitle şuurunun yansıması oldu. Bu acı dolu yıllarda savaş şarkısı ayakta kalmak için halkın fiziksel ve ruhsal gücünü harekete geçirmek için tasarlanmıştı.*” (İgoşeva, 2009: 6) Halkı harekete

geçirmek için bu önlemler tek başına yeterli değildir. Stalin bu doğrultudaki adımlarına devam eder: Stalin'in rejimi sırasında susturulmaya, yok sayılmaya çalışılan sanatçılar, halka moral ve cesaret verme, onlarda yurttaşlık duygularını uyandırma konusunda göreve çağrılırlar. Bu süreçte insanları savaşıma teşvik etmek adına halklar üzerindeki baskı biraz olsun azaltılır. Çünkü Sovyet Rusya'sı topraklarına giren Almanlara karşı kan kaybedilmeye başlanmıştır ve birlikte mücadele etmek gerekmektedir. Böylece bu yıllarda, vatan sevgisinden bahseden, millî konuları işleyen, kahramanlık ya da tarih temalı eserler kaleme alınmasına izin verilir. Amaç; vatan topraklarını savunmaktır. Bu noktada, sanatçıların bu şekilde savaş sırasında yeni bir özgürlük ve sorumluluğa sahip olmalarıyla edebiyat devreye girer. Sovyet rejimi tarafından hoşnutsuzlukla bakılan ya da yayımlanmaları yasaklanan şair ve yazarlar aniden cepheden mektuplar almaya başlarlar. Bilimler akademisinin yıl dönümündeki bildirisinde A.Tolstoy'un savaş yıllarında liriğin rolünü değerlendiren konuşmasında ifade ettiği gibi 18 Kasım 1942. "*Savaş gününde edebiyat gerçek halk sanatı olur, halkın kahraman ruhlarının sesi olur.*" (Vasilyev, 2011: 19) Anlaşıldığı üzere savaş Rusya'yı sardığında Rusya değil, ama edebiyat dünyası mücadeleye hazırdır. Nitekim bu savaş hendeklerde, top alanlarında yapıldığı gibi, her şeyden önce ise insan ruhunda vuku bulmuştur. Bu sebeple olsa gerek savaşa edebiyatın hazır olması pek de şaşırtıcı bir durum değildir. Edebiyat bu süreçte halkın duygularını harekete geçirmek amacıyla vardır. K. Simonov'un "Bekle Beni" (Jdi menya, 1941) adlı şiiri bu amacın bir sonucu olarak sık sık radyolarda duyulur. Savaş yılları sırasında, edebiyatın "vatan savaşı teması" bireylerin toplumsal idealler, özgür bir vatan-millet uğruna savaşmasından kaynağını alır. Cephe gerisindeki insanların cephede yaşananları anlaması ve burada savaşan insanlara destek olması ancak onların milli duygularının uyandırılması ile mümkün olabilecektir. Nitekim savaş yıllarında edebiyat, cephedeki askerlere destek olmak, kahramanlıklarını övmek ve ahlaksal ilerlemeyi korumak için harekete geçmiştir.

Ateşe atla vatanın onuru için
İnanç için, aşk için
Atla ziyarı yok
Ölürsün en fazla, aldırma,
Altından kanlar aktığında" (Nekrasov 2010: 1)

Nekrasov bu dörtlüğü savaşan insanlara adanmıştır. Yazar okuyucuyu bu dörtlükle vatanın onuru için, aşk için ölüme hazır olmaya davet etmektedir. Edebiyat vasıtasıyla okuyucuda ulusal güçler uyandırılmak istenmiştir. Aynı zamanda Nekrasov'un savaşa adanan bu dörtlüğü vatan için ölüm cesaretini göstermekle kalmaz, o yıllarda tek temanın savaş, ölüm ve bağımsızlık üçlüsünde nasıl birleştiğini kanıtlar. Sovyet Edebiyatı romanlarında görülen bu ana üçlü kuşkusuz halk hareketleriyle bağlantılı olarak toplumsal ve ulusal kurtuluş savaşından doğmuştur. Dolayısıyla bu süreçte halkı harekete geçiren, zafere olan inancını arttıran edebiyat ürünleri olmuştur.

Rusya, Rus olmayan halklarında kendilerini Rusya'ya tabii kıldığı bir Rus-Sovyet milliyetçiliğinin direnişiyle zafere ulaşır. Dolayısıyla, söz konusu zafer Rus milliyetçiliği ve vatanseverliğinin bir sonucudur. Savaş Gazisi ve romancı Vyaçeslav Kondratyev'in aktardığı şu sözler bunu açıkça ortaya koyacak niteliktedir:

Ruslar, Rusya'nın kaderi kendi ellerine bırakılmış gibi hissettiler. Bu, anavatan için sorumluluk duygusuyla karışmış, gerçek, içten bir

vatandaşlıktı. Savaş onlar için, onların kuşağının en önemli olayıydı. Vatanları için duydukları saf bir sevginin patlamasıydı. Fedakârlık ve yaşamını vatan için feda etme duygusu, unutulmaz bir duyguydu (Hosking 2011: 696).

Savaş Rusya açısından büyük bir maliyetle kazanılmıştır. 20 milyon insan yaşamını yitirenken, tarımsal kaynaklar da yıkıma uğramıştır. Stalin, halkının bu fedakârlığı ve tüm maliyetine rağmen duyduğu güvene şu sözleriyle teşekkür eder:

Rus halkı hükümetinin politikasının doğruluğuna inandı. Almanya'nın yenilgisini sağlamak için fedakârlıklar yaptı. Rus halkının Sovyet hükümetine gösterdiği bu güven insanlığın düşmanı, faşizm üzerindeki tarihi zaferimizi sağlayan faktör oldu. Rus halkına bu güveni için teşekkür ediyorum (Rıasanovskiy ve Steinberg 2011: 553).

Dolayısıyla Sovyetler anavatanının geleceği için amansızca ve hiç umudunu kaybetmeden bir mücadele vermiştir. Kazanmaya odaklanmanın sonucunda doğan bir galibiyet vardır ortada. İlya Ehrenburg'un dile getirdiği gibi Rus halkı acı çektiği düşmana duyduğu nefret olgunlaşmış ve bu nefret halka savaşmak için gerek duyduğu gücü vermiştir:

Ruslar doğaları gereği kibar, tutkulu, kolayca sakinleşen, anlamaya ve affetmeye hazır bir halk. Nefret hiçbir zaman Rusların doğasında olmamıştır ve gökten inmemiştir. Halkımızın bu hissettiği nefret acı çekmekten doğmuştur. İlk başta çoğumuz bunun diğerleri gibi bir savaş olduğunu, sadece farklı üniformalar giymiş başka insanlarla karşı karşıya geldiğimizi düşünüyorduk. Şimdi ise bu savaşın daha önceki savaşlara hiçbir şekilde benzemediğini anladık. Hayatlarımızda ilk defa insanlarımız kendilerini insanlarla değil, modern bilimin verebileceği her şeyle silahlanmış, kötülük ve nefretle donanmış canavarlar, vahşilerle karşı karşıya bulmuşlardır. Nefretimiz şimdi olgundur. Şu anda genç bir şarap gibi başımıza vurmuyor; soğuk ve bilerek yapılıyor hale geldi. Dünyanın bizi ve faşistleri barındırmak için fazla küçük bir yer olduğunu anladık. Buradaki mesele-açık ve basittir: Hayatta kalma hakkımız. (Rıasanovskiy ve Steinberg 2011: 553).

“Hayatta kalma hakkını koruma” mücadelesi diye adlandırabileceğimiz bu mücadelenin ardından bir galibiyet gelmiştir. Ancak ortaya çıkan tablonun acısı uzun yıllar kaybolacak gibi değildir. İnsanlar çok şey görmüş ve hayatın en acımasız yönüyle karşılaşmıştır. Yuri Bondarev bunu şöyle ifade eder: “Savaş zalim ve acımasız bir okuldu. Biz sıra arkalarında, sınıflarda oturmadık, bunun yerine donmuş siperlerde oturduk ve önümüzde ders notları değil, pilli aletler, mermiler vardı.” (Senyevskaya 1999: 14) Hem savaş dönemi sürecinde, hem de savaştan sonra insanların içinde buldukları durumun çıkmazlığından olsa gerek davranışlarında, yaşamlarında bazı değişiklikler gözlenebilir. Oktay Akbal'ın “Önce Ekmekler Bozuldu” hikâyesinde dile getirdiği gibi:

Önce ekmekler bozulmuş, ardından her şey bozulmuştu. Dünyanın tadı kaçmıştı. Her şey birden değişivermişti. Ekmek, su, hava, deniz, sokaklar, meydanlar, radyo, gazeteler, kitaplar. Hele insanlar... Onları kim

tanıyabilirdi? Onlar şehirden sanki ayrılmış, yerlerine bu abus çehreli, aksi insanlar gelmişlerdi. ...Korkulu, düşünceli, ürkektiler (Akbal 2008: 21).

İnsanlar savaş ile beraber, savaş sürecinin yol açtığı açlık, hastalık v.b. zor koşulların etkisi altındadır. A. Ahmatova savaş kadar açlığın getirdiği ölümü şu şekilde dile getirir:

Derinlerden geliyormuşçasına "Ekmek"
Diyen çığlıklar
Göğün yedinci katına ulaşıyor.
Ama bu acımasız bir gökyüzü.
Ve tüm pencerelerden bakan-ölüm. (Günel 2003:1999).

Bu dönemin bir başka özelliği "silahlı insan" psikolojisinin sivil hayata egemen olmasıyla birlikte, tarihin tüm seyrinin değişmesidir (Senyevskaya 1999: 3). Yaşanan tecrübenin ağırlığının sonucu olarak, Vatan savaşı teması, gerek savaş sürecinde gerekse savaştan sonraki süreçte, uzun yıllar Rus insanının zihninden silinmemiştir ve edebiyatın ana temalarından biri olagelmıştır.

Bu dönemde özellikle edebiyatı zenginleştiren savaş hakkındaki derin ve gerçek hikâyeleri yazan gazi yazarların eserleridir: Yu. Bondarev, K.Simonov, G.Baklanov, V.Bikov, B.Vasilyev ve diğerleri. Nitekim söz konusu yazarlar, halkın bu korkunç deneyiminden sonra, her biri savaş hakkında kendi gerçeğini söylemek isteyen yazarlar olarak edebiyat dünyasıyla buluşur. Dolayısıyla bizzat savaşı tecrübe etmiş, cephelerde bulunan "asker yazarların" (cephe yazarları) edebiyatı canlandırdığı muhakkaktır. Bu yazarlar farkında olmadan kendilerini edebiyat dünyasının içinde buluvermişlerdir. Bu konuda yazar B. Vasilyev "*ben yazar olmayı düşünmemiştim*" derken, Yu. Bondarev: "*Cepheden sonra iki çift laf etme gereksinimi gibi tuhaf şeyler oldu*" sözleriyle yazarlığının savaşla şekillendiğini ortaya koymuştur (Aponin 2008: 3). Yine Bondarev "*kuşağına karşı bir borçluluk duyduğu için savaş romanları yazdığını*" belirtir (Yağcı 2003: 102). Böylece yazarlar yeteneğin savaş sayesinde geldiğini vurgularlar: "*Biz hepimiz Nekrasov'un siperlerinden çıktık*" (İnozemtseyeva 2005: 3). Büyük Vatan Savaşı'nın Rusya'nın ve beraberinde tüm dünya toplumlarının, aydın kesiminden köylüsüne kadar zihinlerinde derin izleri mevcuttur.

Bu süreçte edebiyatın üç yönde geliştiği söylenebilir. Bunların ilki, gerçek insanların fedakârca davranışlarına, tarihsel olayların yansımalarına dayalı belgesel ve sanatsal eserlerle yapılır. İkincisi halkın kahramanlığını öven ve olayların ansal patlak verdiği kavratan kahramanca-epik nesirlerle yapılır. Üçüncüsü siper hayatının sert yönünü yansıtan Tolstoy'un savaş karşıtı geleneğiyle ilişkilidir. "*1941-1945 arası süreç Büyük Vatan Savaşına sürekli yayın sayısını arttıran bir edebiyata adanır*" (Rjeşevskiy, Kulkov, Myagkov 2010: 5). Anlaşıldığı üzere 1940'lı yıllar savaş temasının biçimlenme zamanıdır. Savaş alanında, siperlerde, nadir dinlenme dakikalarında ilk etkin savaş denemeleri, savaş hikâyeleri, ilk savaş öyküsü, piyesi, ilk savaş romanları doğar. Savaştan kısa bir zaman sonra general ve mareşallerin anıları ortaya çıkmaya başlar, bu anılar içinde cephe önlerindeki operasyonlar ya da en kötü ihtimalle savaştan bazı bölümler yer alır. Söz konusu kişilerin yazdığı bu nesir "General Nesri-General'skaya proza" adını almıştır (İgoşeva 2009: 19). 1950'lerin ortalarında Kruşev'in çözülmesinden sonra savaşı başka bir açıdan da gören, genç bir subay olarak savaşı görmüş yazarların kitapları baskıya girmeye başlar. Bu kuşağın yazarlarının eserleri "Teğmen Nesri-Leytenantskaya proza" adını alır (İgoşeva 2009: 19). "1950'li yıllarda edebiyatta çıkış yapan cephe yazarları, biyografik deneyimlerinin, bugünün algı ve

görüşlerinin yakınlığıyla, benzerliğinin gücüyle, sadece asker yazarların ortak tema ve endişelerini dile getiren değil, aynı ölçüde şiir sanatını takip eden şüphesiz sanatsal bir bütünlük içinde yazarlar” (Leyderman, Lipovetskiy 2003:163). Birbiri ardına Yuri Bondarev’in “Taburlar Ateş İstiyor” (Batal’oni prosyat ognya, 1957) “Son Yaylım Ateşi” (Posledniye zaplı, 1959), Grigoriy Baklanov’un “Ana Darbenin Güneyi (Yujneye glavного udara), “Bir Karış Toprak” (Pyad’ zemli), Vasil Bıkov’un “Turna Çığlığı” (Juravliniy krik), Konstantin Vorobyev’in “Çığlık” (Krik), “Moskova Yakınlarında Öldürüldüler” (Ubitı pod Moskvoy) ve diğerleri... “Teğmen Nesri” Viktor Nekrasov’un “Stalingrad Siperlerinde” romanının geleneği olarak sürer. Cephe Kuşağı yazarları, yaratıcı kaderlerinde bu eserlerin rolünü belirler: “Biz hepimiz Nekrasov’un siperlerinden çıktık” (İnozemsyeva 2005: 3). O yıllar Rus edebiyatında Nekrasov’un “Stalingrad Siperlerinde” (V okopah Stalingrada,) eseri çok önemlidir. Bu öykü kendi zamanında yaşanan ebedi gerçeği dürüstçe ifade etmiştir. “Bugüne dek savaştık, Ukrayna’yı, Beyaz Rusya’yı yitirdiğimiz halde savaşıyoruz. Hangi devlet, hangi ülke, hangi ulus dayanabilirdi” (Nekrasov 1987: 107). O, ülkesi için savaşan, hiçbir çabayı esirgemeyen Stalingrad’ın isimsiz kahramanlarını, subaylarının deneyimlerini yansıtır.

1950-1960’lı yıllar okuyucuya ulaşmayı başaran asker kuşağı yazarlarının talep edilen deneyimlerini gerçekleştirdikleri zamandır. Bu yazarların eserlerinde yanılısma ve abartma söz konusu olmadan, bu ham ve acımasız gerçekte, savaşın tamamen yeni ve sıra dışı yönü gösterilir. Örneğin, Boris Polevoy’un “Yeni İnsanın Öyküsü” (Povest’ o nastoyaşem çeloveke) adlı eserinde, doktorun ayağı olmayan Aleksey Meresef’e takma bir ayakla da uçabilecek direnci vermek için söyledikleri, savaşı tüm çıplaklığıyla ifade etmesi açısından dikkat çekicidir: “Bu savaşta kolları kesilmiş insanlar alayı hücumla götürüyorlar, ölüm derecesinde yaralılar makine tüfeği takırdatıyorlar, topların ağızını göğüsleriyle kapıyorlar... Yalnız ölümler savaşıyor.” (Polevoy 1975: 239). Öte yandan savaşta insanın kişiselliğine ve onun iç dünyasına dikkat çekilir. Yu.Bondarev’in “Taburlar Ateş İstiyor” uzun öyküsünde Yüzbaşı Yermakov’un kendisiyle hesaplaştığı şu satırlar bu açıdan dikkat çekicidir: “Ne oluyor bana böyle? Sinirlerim laçka! Hani neredeyse ağlayacağım! Şu üç yıl içinde çok değiştim. Sert, katı bir adam oldum” (Bondarev 2004: 583)

1960-1970’li yıllarda savaş nesri, temelde 1950’li yılların savaş nesri geleneğine dayanmaktadır. Bir yandan, örneğin, A.Çakovski’nin “Kuşatma” (Blokada), “Zafer” (Pobeda), İ.F.Stadnyuk’un “Savaş” (Voyna 1970-1980) gibi eserleriyle savaşın anıtsal, panoramik ekranına geçilir. Büyük Vatan Savaşı büyük gücü ve derinliğiyle farklı kitaplarda betimlenir: V.V.Bıkov ve K.D.Vorob’yev’in uzun öykülerinde, V.S.Grossman’ın “Hayat ve Kader” (Jizn’ i sud’ba,1980) romanında, V.O.Bogomolov’un “Hakikat Anı” (Moment istını,1974), G.N.Vladimov’un “General ve Ordusu” (General i yego armiya,1994), V.P.Astaf’yev’in “Lanetlendiler ve Öldürüldüler” (Proklyatı i ubitı,1990). Kişilerin ve toplumların tüm değerlerini alt üst eden bu savaşta insanlar kadın ve erkek olarak ayrılmazlar. Herkes üzerine düşeni savaşçı/asker kimliğiyle yerine getirir. B. Vasilyev’in “Sakindi Oranın Şafakları” (A zori zdes’ tihye 1969) eserinde Başçavuş Vaskov’un bir kadın askere söylediği şu sözler bunu göstermesi açısından ilginçtir:

Kadın madın yok burada! Yok, anladın mı? Burada savaşçı var, komutanlar var, o kadar! Anlaşıldı mı? Savaş devam ediyor ve bitinceye kadar hepimiz ne erkek, ne kadın, sadece ortak cinsiyet, yani savaşçı olarak dolaşacağız. O kadar! (Vasilyev 2001: 41).

Görüldüğü üzere savaş yılları okuyucuya ulaşmayı başaran asker kuşağı yazarlarının deneyimlerini aktardıkları zamandır. Bu dönemde yazılan edebi türler içinden okuyucuların kalbine ilk ulaşan ses, şiirlerin sesidir.

Savaş yılları edebiyatında, insanın iç dünyasına eğilerek, insanın ahlaksal özelliği ile kişiliğinin dayandığı köklerin incelenişi vardır. Hiç kuşkusuz, insanın ahlaksal yaşantısının vurgulanması yoluyla, savaş yıllarındaki edebiyatta lirik öğenin güçlendirilmesine de çalışılmıştır. O yılların şiiri, tarihle karşı karşıya kalmış insanların aşk, nefret, yaşam ve ölüm üstüne neler duyduklarını, kendi ülkeleri için neler hissettiklerini, görev anlayışlarını, en ince düşünce ve duygularındaki manen arınmışlığı dile getirmekteydi. O yılların şiirinde, kişisel duyguların yerini, insanı kendi insanlarıyla, çağıyla ve halkla birleştiren evrensel duygular almıştı (Suçkov 1982:236).

Savaş sırasında şiir süngüyle eş değer görülür. A.Tvardovskiy, A.Surkov, K.Simonov, S.Kirsanov, İ.Sel'vinskiy, S.Şçipayev, A.Ahmatova, O.Bergol'ts, V.İnber, A.Jarov, İ.Utkin, S.Mihalkov gibi şairler öne çıkar. Bu şairlerin şiirleri, kendi gizleriyle, kişisel temasıyla okuyucuların her biriyle içten bir konuşma gibi algılanmıştır. "K.Simonov'un "Bekle Beni" A.T.Tvardovski'nin "Vasiliy Terkin" (1942) şiiri bunun en güzel örneklerindedir. Askerlere moral verilir, askerler övülür, zafer inancı vurgulanır. A.Ahmatova "Kahramansız Poema" da (Poema bez geroya,1943) gelecek kuşaklara bu inançla söz verir: "*Çocuklara yemin ediyoruz, yemin ediyoruz mezarlara. Kimse zorlayamayacak bizi boyun eğmeye düşmana*" (Günal 2003:8).

Bu dönemde kaleme alınan eserlerde birey ile tarih arasındaki ilişkinin, bireyin tarihi algılamadaki karmaşık sürecin, birey ile devlet arasındaki ilişkinin, halkın kurtuluş fikirleri ile içsel durumlarının çözümlenmesine önem verilmiştir. Bu dönemde oluşturulan karakterler genellikle en ağır koşullar altında bile yürekliliğini yitirmeyen, davasına gönül vermiş, kişisel sorumluluktan kaçmayan kişilerdir. Savaş sırasında bölüklere, taburlara komutanlık eden, savaşın zorluklarını yaşayan, zaferin sevincini ve yenilginin ağır yükünü taşıyan kahraman karakterlerdir. Bu karakterlerin her hareketi vatana duyulan sorumluluk doğrultusunda şekillenmiştir. Eserlerde vatan için mücadele veren yüceltmek adına biraz abartılı bir anlatım da olsa, zamanın psikolojik ve toplumsal gerçeğiyle örtüşmektedir. Bu durumu Boris Suçkov'un şu sözleri destekler:

Sovyet edebiyatında kahraman, kendi eylemlerini, tarihsel eylemin bir parçası olduğunu duyar; kendi bireyselliği ile yaşamsal sahiciliğinin, soyut bir fikrin sırf bir kişileştirmesi haline gelmesine izin vermez; işte bu yeni edebi yöntemin en anlamlı niteliklerinden biriydi. Daha çok savaş yılları edebiyatında görüldüğü biçimde, ayrıntılara kaçılmış ve kalın çizgilerle abartılmış bir kişileştirme aslında, zamanın gerek psikolojik, gerek toplumsal gerçeğiyle çelişmemektedir (Suçkov 1982:236).

Sonuç olarak Büyük Vatan Savaşını konu alan edebiyat, savaşı bizzat yaşamış asker yazar ve şairlerin deneyimleriyle ve realist unsurlarla zenginleşmiş bir edebi dönemdir. Yazar ve şairlerin eserlerinin teması savaş, zafer, ölüm, kahramanlık, vatana ihanet, bağlılık gibi kavramlarla örülmüştür. Bu dönemi savaş ve savaşan insan temasından ayrı düşünemeyiz. Çünkü Savaş dönemi edebiyatı özgürlükleri uğruna çarpışan insanların yoğun ve dramatik deneyimlerini ortaya koyar. Bu dönemin edebiyatı

halkın tecrübe ettiği olaylardan doğmuş, halkta ulusal gücü uyandırma rolünü üstlenmiş ve her şeyi tüm çıplaklığı ile halka duyurmaya çalışmıştır.

KAYNAKÇA

- Akbal, Oktay,(2008), **Önce Ekmekler Bozuldu**, 12.Baskı, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları
- Aponin Yekaterina Mihaylovna, (2008), **Tema velikoy oteçestvennoy voynı v proizvedeniyah Yu. Bondareva i B. Vasil'yeva**, Diplomnaya rabota, Nauçnyy Rukovoditel': Valentina Aleksandrovna Kuhtenkova, Kursk
- Bondarev, Yuri Vaslyeviç: (2004) **Goryaçiy sneg- Batal'onı prosyat ognya**, Moskva: İTKP.
- Çilgin, Alev Sınar, (2003), **Türk Roman ve Hikâyesinde İkinci Dünya Savaşı**, İstanbul: Dergâh Yayınları
- Geoffrey, Hosking, (2011), **Rusya ve Ruslar: Erken Dönemden 21. Yüzyıla**, (çev: Kezban ACAR), İstanbul: İletişim Yayınları
- Günal, Zeynep, (2003), "Ahmatova'nın Şiirlerinde İkinci Dünya Savaşı" **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi** 43, I: 195-219
- İgoşeva T.V. (2009), **Yaroslava Mudrogo, Voennaya tema v russkoy literature vtoroy polovini XX v.**, Velikiy Novgorod: Konspekt Lektsiy
- İnozemsyeva İ.YE, (2005), **"Eho voynı i pamyat' serdtsa": Leytenantskaya proza pisateley frontovogo pokoleniya**, Guk Çoyub.-Çelzbinsk: Tsikl Literaturnih besed.
- Leyderman N.L.; Lipovetskiy M.N., (2003), **Sovremennaya russkaya literatura 1950-1990-e godı, tom I.**, Moskva: Akademii
- Nekrasov Viktor; (1987), **Stalingrad Siperlerinde** (Çev. Naime Yılmaer), İstanbul: Kastaş A.Ş.Yayınları
- Polevoy, Boris; (1975), **İnsanlık Uğruna** (Çev. Berrin Çolpan), İstanbul: Habora Kitabevi Yayınları
- Riasanovsky Nicholas V. ve Steinberg, Mark D., (2011), **Rusya Tarihi (Başlangıçtan Günümüze)**, (çev: Figen Dereli), İstanbul: İnkilap Kitabevi
- Rjeşevskiy, Oleg ve diğerleri, (2010), **Vsyo j velikoy voyne**, Moskva: Eksma
- Senyavskaya, Yelena, Spartakovna, (1999), **Psihologiya rossiyskih uçastnikov voyn XX veka: sravnitel'no- istoričeskoye issledovaniye**, Avtoreferat: Dissertatsii na soinskaniye uçenoy stepeni doktora istoričeskih nauk; Moskva: Possiyskaya Akademiya Nauk İnstitut Rosssiyskoy istorii
- Suçkov, Boris, (1982), **Gerçekçiliğin Tarihi**, (çev: Aziz Çalışlar), İstanbul: Adam Yayıncılık
- Vasilyev, V.İ. ; **Knigozdaniye v godı velikoy oteçestvennoy voynı**, <http://militera.lib.ru/articles/index.mhtmlnode340card33014.htm> /11.01.2011 16.44
- Vasilyev, Boris; (2001), **Sakindi Oranın Şafakları** (çev.: Güneş Bozkaya), İstanbul: Yar Yayınları
- Yağcı, Öner, (2003), **Savaş ve Edebiyat**, İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları <http://www.litra.ru/composition/get/coid/00060801184864085362/rb/> 21.04.2010 11.03